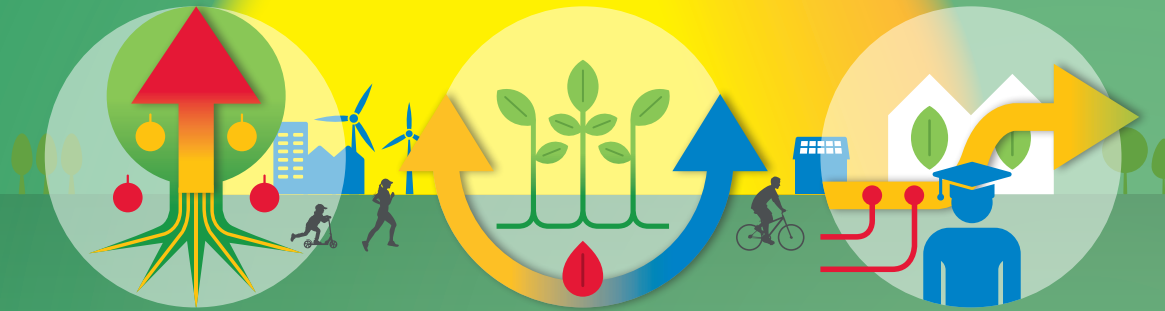

2030

DEEL 1

PRIORITEITSPUNTEN 2023

'2023 INVESTORS' AGENDA OF PRIORITY POINTS'

DEEL 2

STUDIE INVESTERINGSKLIMAAT

'INVESTMENT CLIMATE STUDY'

De Amerikaanse Kamer van Koophandel in Nederland (The American Chamber of Commerce in the Netherlands, kortweg: AmCham) is sinds 1961 de vertegenwoordiger van het Amerikaanse bedrijfsleven in Nederland en van Nederlandse en internationale ondernemingen met grote belangen in de Verenigde Staten. AmCham behartigt de belangen van haar 350 leden op het vlak van handel en investeringen, en streeft ernaar het investeringsklimaat in Nederland en de trans-Atlantische economische relatie te versterken.

Deze publicatie bestaat uit twee delen:

DEEL 1 – PRIORITEITSPUNTEN (INVESTORS’ AGENDA OF PRIORITY POINTS)

AmCham publiceert jaarlijks haar aanbevelingen – de ‘Priority Points’ – om het investeringsklimaat in Nederland te verbeteren. Deze aanbevelingen vormen de sleutel tot een voortdurende dialoog met de overheid, beleidsmakers, werkgevers- en werknemersorganisaties, en andere stakeholders. De aan de orde gestelde kwesties zijn gedistilleerd uit zorgen die zijn geuit door onze 350 aangesloten bedrijven. De voorgestelde oplossingen zijn gericht op het creëren van een aantrekkelijk klimaat waarin het bedrijfsleven én de samenleving zich verder kunnen ontwikkelen.

DEEL 2 – STUDIE INVESTERINGSKLIMAAT (INVESTMENT CLIMATE STUDY)

De Priority Points worden onderbouwd door een jaarlijkse ‘Investment Climate Study’ die in opdracht van AmCham wordt uitgevoerd door Bain & Company. De Investment Climate Study geeft inzicht in de huidige buitenlandse investeringstrends (‘Foreign Direct Investment’ of ‘FDI’ trends) en de FDI positie van Nederland. Het onderzoek analyseert de sterktes en zwaktes van het Nederlandse investeringsklimaat ten opzichte van andere EU-landen en zoomt in op kansen voor Nederland om toonaangevend te blijven.

DEEL I

2023 Investors' Agenda of Priority Points

AANSTUREN OP GROENE GROEI IN NEDERLAND

Aanbevelingen voor een duurzamere
economie in 2030 en daarna

INLEIDING

Nederland is van oudsher een economische wereldspeler, met de hightech, (petro-)chemie, energie en voedselverwerkende industrie als belangrijke pijlers onder dat economisch succes. Deze industrieën hebben veel investeringen naar Nederland getrokken en worden wereldwijd gezien als zeer geavanceerd. Ook andere segmenten van de economie profiteren van de goed ontwikkelde industriële ecosystemen in Nederland: midden- en kleinbedrijf (MKB), innovatieve startups, dienstverlenende bedrijven, industrieën verderop in de keten.

Nu we een fundamentele economische transformatie doormaken om net zero emission te bereiken, zullen de basis- en maakindustrie nodig zijn om koolstofvrije en circulaire oplossingen te bieden met gezonde economische groei als essentiële voorwaarde. De financiering van de energietransitie in Nederland zal jaarlijks 8% van het BBP kosten, wat zal leiden tot een daling van de welvaart – iets wat sinds de jaren tachtig ongezien is – als de economische groei niet wordt vastgehouden. Alle sectoren zullen hun steentje moeten bijdragen om het verdienvermogen van Nederland op peil te houden en de duurzame oplossingen

en basismaterialen te bieden om de transitie naar een net zero emission economie mogelijk te maken.

De basis- en maakindustrie vormen een cruciale schakel voor de transformatie van de economie, zeker in een wereld waar geopolitieke spanningen toenemen en waar steeds meer landen beseffen dat een zekere mate van strategische autonomie en zelfredzaamheid cruciaal is om stabiliteit te waarborgen en toegang te garanderen tot essentiële materialen, producten en goederen. Alle sectoren hebben de taak om duurzaamheid te realiseren. De basisindustrieën opereren in deze context onder het meest gereguleerde regime, met als doel hen een voorsprong te geven ten opzichte van industrieën in andere delen van de wereld. Door industrieën binnen dat ambitieuze kader te stimuleren en samen te werken aan duurzame trajecten, in plaats van ze weg te jagen van productie hier in Nederland, krijgt Nederland de kans om een lichtend voorbeeld te worden in de wereldwijde transitie naar net zero emission. In dit document deelt AmCham aanbevelingen die Nederland kunnen helpen slagen en die kunnen helpen de behoeften van de samenleving, duurzaamheid en het bedrijfsleven in evenwicht te houden – terwijl groei gewaarborgd blijft.

HET INVESTERINGSKLIMAAT IN NEDERLAND

De gunstige geografische ligging van Nederland in het hart van Europa, het uitgebreide stelsel van kanalen en havens, gecombineerd met een geavanceerde digitale, energie- en transportinfrastructuur (waaronder de luchthaven Schiphol als internationaal knooppunt), heeft Nederland tot een favoriete bestemming gemaakt voor bedrijven die zich willen vestigen in Europa. Ook een aantrekkelijk fiscaal klimaat, een hoogopgeleide en goed geschoolde beroepsbevolking, een open cultuur en een ondernemingsklimaat met een sterke focus op innovatie, ondernemerschap en onderzoek en ontwikkeling hebben ertoe bijgedragen dat Nederland voorop blijft lopen in opkomende industrieën zoals biotechnologie, nanotechnologie en hernieuwbare energie. Daarnaast heeft Nederland een lange traditie van internationale handel en een open economie. Dit heeft het land in staat gesteld buitenlandse investeringen aan te trekken en een belangrijke speler te worden in wereldwijde toeleveringsketens.

Deze unieke combinatie van sterke punten heeft van Nederland een natuurlijk knooppunt voor industriële bedrijvigheid en een leider in verschillende belangrijke sectoren gemaakt. Maar wat Nederland in het verleden succesvol heeft gemaakt, is geen garantie voor toekomstig succes en we kunnen niet zelfgenoegzaam zijn en onze focus op ons blijvend welzijn

verliezen. Om toekomstbestendig te zijn, moet Nederland zich positioneren als koploper in de transitie naar een net zero emissions economie. Dit is echter een uitdaging, aangezien bedrijven te maken hebben met een hoge complexiteit van regelgeving en beleidsonzekerheid. Het concurrentievermogen van Nederland gaat achteruit, zoals blijkt uit de 2023 Investment Climate Study van AmCham.

Hoe kan Nederland toekomstbestendig worden? Door duurzame praktijken te promoten in de (basis)industrieën die de basis vormen van de economie, heeft Nederland de kans om de lat voor de groene transitie hoger te leggen en een erkende wereldleider te worden. Deze industrieën zijn vaak grote uitstoters, maar essentieel voor de transitie. Pogingen om hun impact op het milieu te verminderen, kunnen een aanzienlijke impact hebben op de algehele duurzaamheid van de economie van het land. Bovendien zijn zowel de basisindustrie als de industrie met een hoge toegevoegde waarde belangrijke werkgevers en bieden ze kansen voor economische groei in de regio's. De huidige mondiale, Europese en binnenlandse realiteit dwingt ons om de randvoorwaarden die Nederland in het verleden zo succesvol hebben gemaakt, opnieuw te evalueren.

De aanbevelingen van AmCham zijn gericht op het **stimuleren** van wat we al hebben, het **transformeren** van wat potentieel heeft om verder te verbeteren, en het **faciliteren** van de economie door middel van (onder andere) talent en infrastructuur.

OVERZICHT AANSTUREN OP GROENE GROEI IN NEDERLAND

Aanbevelingen voor een duurzamere
economie in 2030 en daarna

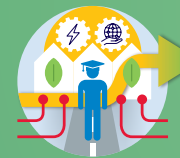
STIMULEER WAT WE HEBBEN

- (H)erken onderlinge verbanden tussen basisproductie en productie met hoge toegevoegde waarde bij het formuleren van beleid.
- Vermijd importeren van CO2 en exporteren van banen.
- Wees bereid om transitie-inspanningen te stimuleren.
- Herwaardeer de bijdrage van multinationals met het oog op groen potentieel.
- Bevorder veerkrachtige toeleveringsketens en beperk de impact van grondstoffentekorten, beperkingen in de digitale infrastructuur en chip schaarste.

TRANSFORMEER WAT POTENTIEEL HEEFT OM VERDER TE VERBETEREN

- Langdurige stabiliteit in wetgeving en beleid zijn cruciaal.
- Coördineer tussen ministeries om inconsistenties tussen verschillende departementen te voorkomen.
- Laat experimenten toe om oplossingen te vinden voor prangende problemen. Beschrijf het doel of resultaat, niet de methode – wees technologie-agnostisch.
- Verruim de reikwijdte van de Maatwerkafspraken.
- Heroverweeg huidige belastinggrondslag maatregelen die duurzame investeringen negatief beïnvloeden.

FACILITEER DE ECONOMIE DOOR TALENT EN INFRASTRUCTUUR

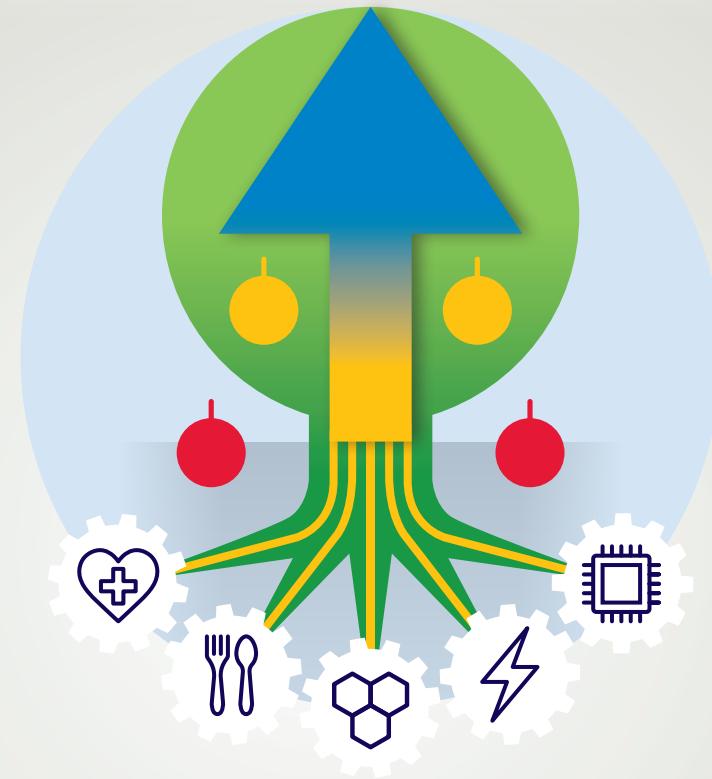
- Stimuleer brede arbeidsmarktparticipatie.
- Erken het belang van instrumenten als de 30%-regeling.
- Verhoog de participatie van vrouwen en gendergelijkheid.
- Promoot diversiteit, rechtvaardigheid en inclusie.
- Versterk de infrastructuur en houd het tempo hoog.
- Streef naar stabiliteit en voorspelbaarheid in nationale belastingregelgeving en ondersteun nieuwe internationale standaarden.

STIMULEER WAT WE HEBBEN

Basisindustrieën vormen de ruggengraat van de (maak)industrie van Nederland. Ze leveren de grondstoffen en energie die essentieel zijn voor de ontwikkeling van productie met een hoge toegevoegde waarde, zoals in de hightech en gezondheidszorg. Nederland heeft verschillende hoogwaardige toeleveringsketens die cruciaal zijn voor de economie, waaronder de chemische, energie en voedselverwerkende industrie. Dergelijke goed geïntegreerde toeleveringsketens helpen ook om productieprocessen te optimaliseren, kosten te verlagen en het concurrentievermogen te vergroten. De basisindustrieën zorgen ervoor dat bedrijven toegang hebben tot de materialen en grondstoffen die ze nodig hebben om efficiënt te werken, en bevorderen zo de economische groei. Het is belangrijk om te begrijpen dat deze toeleveringsketens sterk met elkaar verbonden zijn en dat elke verstoring in de ene sector kan leiden tot aanzienlijke uitdagingen voor andere sectoren. Tegelijkertijd is de interactie tussen industrieën een aanjager van innovatie in Nederland en vergroot het de Nederlandse export.

Het behouden van (basis)industrieën als onderdeel van de Nederlandse economie is cruciaal voor de algemene economische ontwikkeling en veerkracht van het land, de werkgelegenheid en de overgang naar een duurzame, groene economie.

- Nederland is van oudsher een koploper op het gebied van innovatie. Het is cruciaal om deze kracht te benutten door hoogwaardige toeleveringsketens te valoriseren die met succes basisproductie en productie met hoge toegevoegde waarde integreren. **De onderlinge verbindingen binnen en tussen ketens zorgen voor synergiën die innovatie stimuleren. Het is essentieel om dit inzicht mee te nemen bij het formuleren van beleid.** Succesvolle onderlinge verbondenheid is te zien in de ecosystemen van bijvoorbeeld de haven van Rotterdam of het Eindhovense technologie cluster waar basisproducenten goed geïntegreerd zijn met producenten van producten met hoge toegevoegde waarde.
- Het streven naar ambitieuze klimaatdoelen, zoals geschetst in de Nederlandse Klimaatwet, mag er niet toe leiden dat de industrie uit Nederland wordt verdreven naar landen met een lakser beleid. **De focus moet liggen op het vermijden van het importeren van CO2 en het exporteren van banen.** In dit licht kunnen mechanismen zoals CBAM een nuttig hulpmiddel zijn voor het concurrentievermogen van onze industrieën.
- Stimuleringsmaatregelen ten behoeve van verduurzaming zullen bijdragen aan het behalen van de **net zero emission** doelstellingen. In een concurrerend internationaal landschap is Nederland gebaat bij een EU-aanpak die gericht is op snelheid en eenvoud. **De Nederlandse regering moet echter bereid zijn om in te grijpen om transitie-inspanningen in Nederland te stimuleren wanneer een EU-respons te lang op zich laat wachten.** Landen als Duitsland en Frankrijk investeren al fors in de transitie-inspanningen en ontwikkeling van hun eigen economieën en industriële sectoren.
- In een welvarende economie als Nederland wordt het verband tussen industriële en economische bedrijvigheid en welvaart niet altijd gezien. Het is essentieel om met de private sector samen te werken om deze verbinding en een herwaardering van de bijdrage van multinationals te bevorderen. **Deze herwaardering moet plaatsvinden met het oog op het duurzame potentieel van verschillende industrieën. Zo kan een transformatieproces van grote uitstoters op de lange termijn substantiële voordelen opleveren, of kunnen technologiebedrijven de transitie faciliteren met data gedreven oplossingen.**
- **Het bevorderen van veerkrachtige toeleveringsketens omvat onder meer het verminderen van de impact van grondstoffentekorten, beperkingen in de digitale infrastructuur en chip schaarste.** Nederlandse industrieën kunnen als baken voor de wereld dienen, en de Nederlandse overheid kan dit benutten door het duurzame potentieel van verschillende industrieën te bevorderen. Zo zijn de basisindustrieën van kritisch belang voor de productie van zonne- en windenergie en zijn chips essentieel voor medische technologie. Strategische handelsovereenkomsten, bevordering van circulaire praktijken om de vraag naar nieuwe materialen te verminderen en ander beleid kunnen helpen onze veerkracht te vergroten.

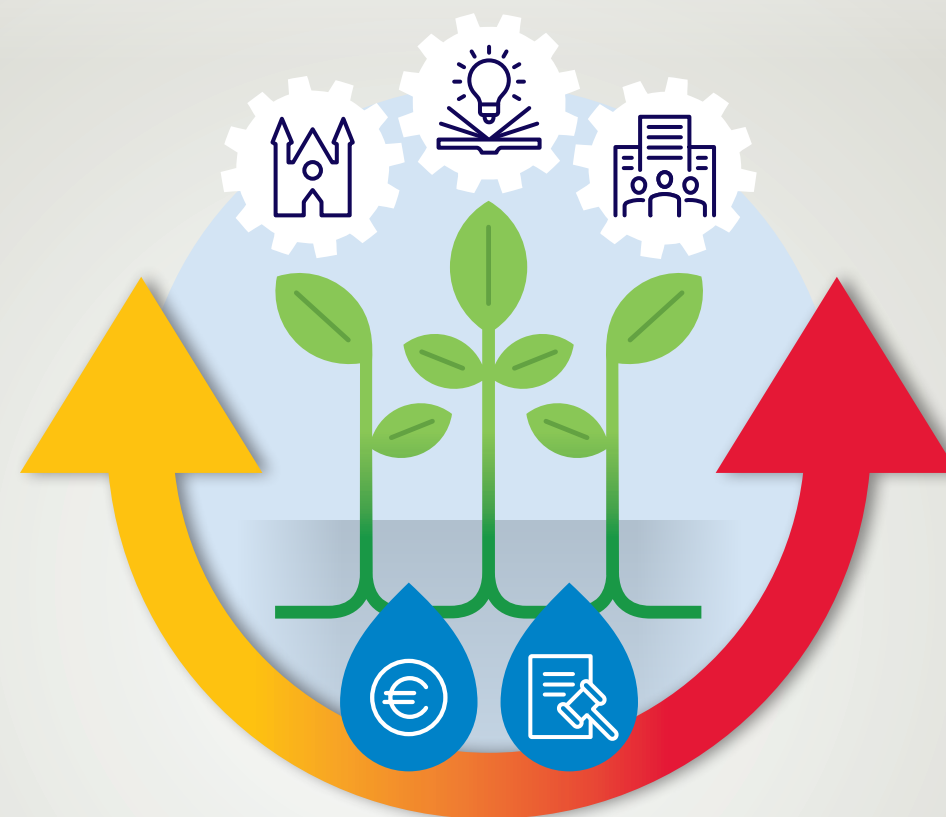

TRANSFORMEER WAT POTENTIEEL HEEFT OM VERDER TE VERBETEREN

Om tot een duurzamere toekomst te komen, moet Nederland niet alleen bepaalde waardeketens 'stimuleren', maar ook de status quo 'transformeren'. Beseffend dat veel maatschappelijke problemen met elkaar verbonden zijn, vereist het veranderen van de status quo dat veel actoren samenwerken aan geïntegreerde oplossingen. Binnen het bedrijfsleven is de wil om samen te werken aan trajecten die ons helpen de gedeelde ambities voor 2030 en daarna te realiseren alom aanwezig. De bereidheid om pragmatisch samen te werken, in een geest van wederzijds vertrouwen en met een gevoel van urgentie, is nu nodig om vooruitgang te boeken met deze broodnodige publiek-private partnerschappen.

Nederland heeft een grote en actieve geaccumuleerde voorraad aan buitenlandse investeringen in verschillende sectoren, dankzij de voortdurende focus op innovatie in combinatie met een aantrekkelijk regelgevend en fiscaal klimaat voor zowel Nederlandse als internationale bedrijven. Die investeringen uit het verleden kunnen Nederland in veel sectoren een concurrentievoordeel opleveren, als we besluiten ze hier te houden en de enorme kans aangrijpen om een enorme impact te hebben op de groene transitie.

Als de Nederlandse overheid industrieën in hun transitie ondersteunt, zal Nederland een voorbeeld zijn voor andere landen in de Europese Unie, en daarbuiten. Het ontwikkelen van transparante, langdurige en stabiele trajecten door middel van publiek-private samenwerking zal de sleutel tot dat succes zijn.

- **Stabiele rechtszekerheid op lange termijn is een absolute noodzaak.** Een wet die afdwingt dat opeenvolgende kabinetten geen tegenstrijdige nieuwe wetgeving kunnen introduceren tenzij die een EU basis heeft, zou een manier kunnen zijn om dit te bereiken. Grote investeringen, die nodig zijn voor innovatie en de transitie, zullen alleen plaatsvinden als bedrijven de zekerheid hebben dat ze hun investeringen op lange termijn kunnen terugverdienen in een verdienmodel. Onzekerheid fruikt investeringen.
- Om te voorkomen dat we vastlopen, moet Nederland de markt weer wat ruimte geven. Te veel complexiteit belemmert en vertraagt innovatie en we moeten ervoor zorgen dat we deze obstakels wegnemen. Er moet een consistent en voorspelbaar beleid worden aangenomen als betrouwbaar fundament. AmCham stelt voor om een lagere regeldichtheid tot doel te maken voor de komende jaren. **Dit vereist coördinatie tussen ministeries om overlapping en inconsistenties tussen verschillende departementen te voorkomen.** AmCham is een groot voorstander van de groeiende aandacht van de Nederlandse overheid voor interdepartementale beleidsvorming en initiatieven zoals bijvoorbeeld het Actieplan (Ont)Regel de Zorg.
- Een vergunningsproces duurt gemiddeld 8 jaar, wat betekent dat een besluit over nu lopende vergunningaanvragen pas in 2031 beschikbaar komt. **AmCham raadt daarom aan om experimenten toe te staan om oplossingen te vinden voor prangende problemen. Beschrijf het doel of resultaat, niet de methode – en wees technologie-agnostisch.** Het gebruik van bijvoorbeeld

data en (cloud)computing zal helpen om veel duurzaamheidsuitdagingen sneller op te lossen. Door buitenlandse partners met vergelijkbare normen en waarden te laten participeren, komen we verder. AmCham is ervan overtuigd dat Nederland actief moet pleiten voor de meest open vorm van Strategische Autonomie – ruimte latend voor samenwerking met landen en bedrijven waarmee we normen en waarden delen.

- Inclusief leiderschap kan een rol spelen bij het voorkomen van polarisatie. Het opnemen van verschillende perspectieven zal nieuwe wegen openen naar gemeenschappelijke doelen. AmCham is een groot voorstander van publiek-private partnerschappen (PPP's) als een methode om stabiliteit op de lange termijn te bereiken en het leidende voorbeeld binnen de EU te worden. **Ook vertegenwoordigers van Amerikaanse bedrijven, georganiseerd in AmCham, willen een duurzame en schone toekomst. AmCham roept op om de reikwijdte van de Maatwerkafspraken, die een voorbeeld zijn van succesvolle PPP's, te verbreden naar meer industrieën.**
- **Heroverweeg huidige belastinggrondslag maatregelen die duurzame investeringen negatief beïnvloeden.** Bedrijven die duurzame investeringen willen doen, moeten fiscaal gefaciliteerd worden. Overweeg daarnaast het gebruik van bepaalde subsidies, idealiter uit een door de EU ondersteund fonds (Net Zero Industry Act) aangevuld met binnenlandse stimulansen. Dit versnelt de groene transitie en trekt de 'juiste' bedrijven naar Nederland. Uiteindelijk moet de samenleving winnen!

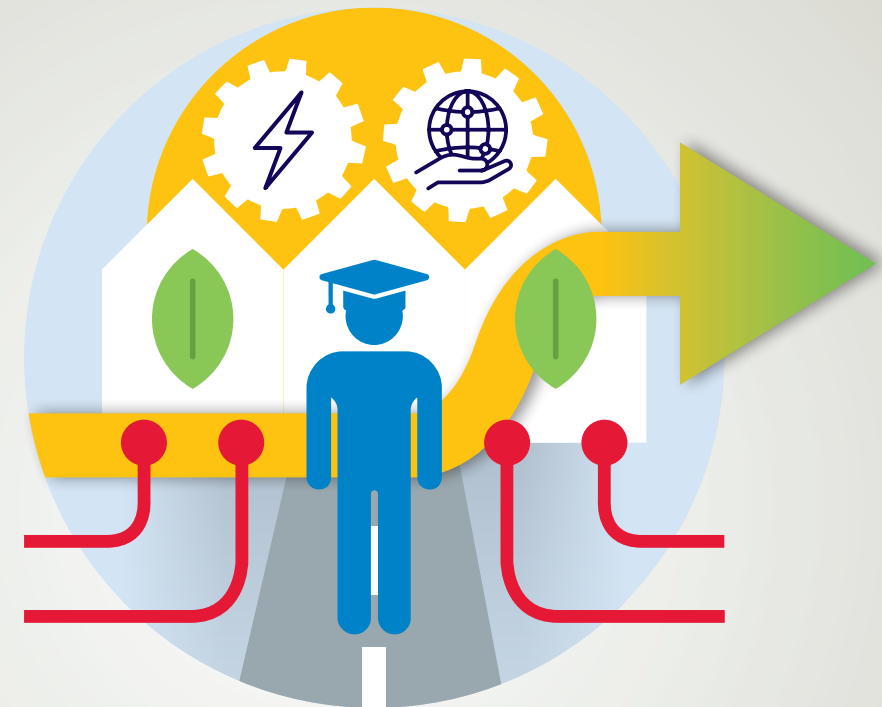

FACILITEER DE ECONOMIE DOOR MIDDEL VAN TALENT EN INFRASTRUCTUUR

Om de transitie te laten slagen, zijn er een aantal cruciale randvoorwaarden die momenteel onder druk staan. Nederland presteert historisch gezien zeer goed op meerdere factoren: excellent onderwijs, een goed functionerende arbeidsmarkt, eersteklas infrastructuur, een aantrekkelijk fiscaal klimaat en beleidsstabiliteit. De huidige realiteit dwingt ons om te evalueren of deze factoren nog steeds toereikend zijn om onze doelstellingen voor 2030 te behalen.

Bedrijven worden steeds vaker geconfronteerd met schaarste op de arbeidsmarkt. Ook al kan een dreigende recessie de druk op de arbeidsmarkt tijdelijk verlichten, de demografische trend op langere termijn laat zien dat de Nederlandse beroepsbevolking onvoldoende zal zijn voor de broodnodige economische groei. Optimale arbeidsmarktparticipatie, nieuwe manieren van werken en toegang tot internationaal talent zijn nodig om de transitieambities bij te houden en de economische productiviteit op peil te houden. In een krappe arbeidsmarkt moeten ook organisaties evolueren om relevant en veerkrachtig te blijven. AmCham blijft gelijke kansen op de werkvloer, in het onderwijs en in de samenleving aanmoedigen en streeft ernaar bij te dragen aan een eerlijk werkklimaat voor iedereen en inclusief leiderschap.

We moeten ook blijven investeren – met een gevoel van urgentie – in infrastructuur die klaar is voor de nieuwe eisen van morgen, op het gebied van energie, digitaal en transport. Ook fiscaal beleid kan een belangrijke factor zijn. In plaats van te streven naar de laagste belastingtarieven, kan het fiscaal stimuleren van arbeid, innovatie en duurzaamheid, de gewenste ontwikkelingen bevorderen.

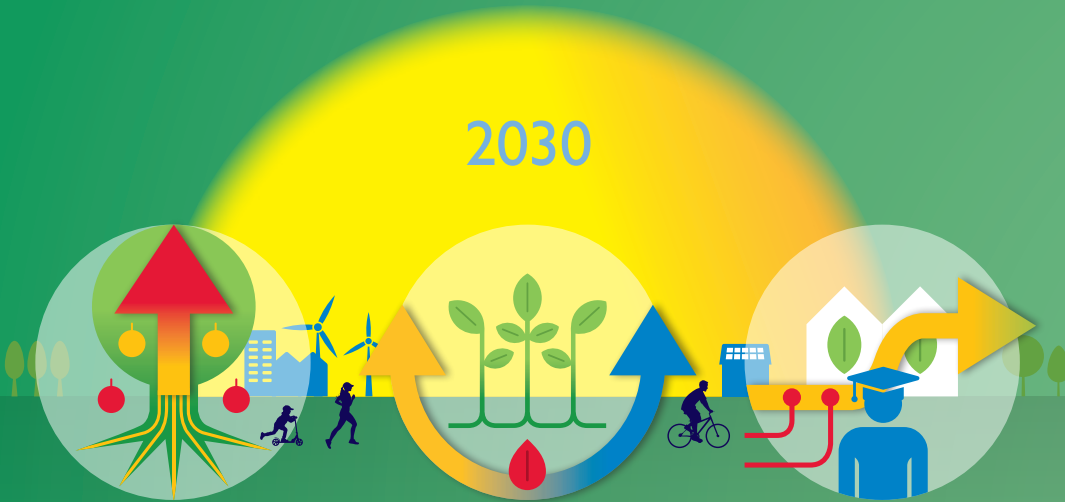

- De behoefte aan (vooral digitaal en technisch) talent zal de komende decennia zeer hoog blijven. Het is belangrijk om hier de hoogste aandacht aan te blijven besteden en **een strategie te volgen die gericht is op het faciliteren van brede arbeidsmarktparticipatie**. Een geïntegreerde aanpak moet ook betrekking hebben op het oplossen van problemen rond betaalbare huisvesting, (vervolg)onderwijs en kinderopvang; die hebben allemaal impact.
- Waar talent onvoldoende beschikbaar is op de Nederlandse arbeidsmarkt, moet het voor bedrijven makkelijker worden om talent uit het buitenland aan te trekken en moet het voor veelgevraagd talent aantrekkelijk zijn om Nederland te kiezen als plek om te werken en wonen. **Instrumenten als de 30%-regeling zijn zeer effectief en hun positieve impact op een concurrerende arbeidsmarkt mag niet worden onderschat**. De aantrekkelijkheid van Nederland kan verder worden vergroot door het terugdringen van complexe fiscale rulings, het gemak van binnenkomst en tewerkstelling, en het stimuleren van talentontwikkeling en -behoud binnen Nederland.
- Nederland heeft een solide maatschappelijke basis voor gendergelijkheid met rechtsbescherming, en hoge percentages digitale en financiële inclusie. Nederland telt meer hoger opgeleide vrouwen dan mannen onder de 45 jaar. Toch is het aantal betaalde arbeidsuren van vrouwen, het gemiddelde maandinkomen en het aantal vrouwen in leidinggevende functies het laagste van West-Europa. **Een grotere participatie van vrouwen en daarmee een betere gendergelijkheid is een must en zal een direct positief effect hebben op de Nederlandse economie**. De particuliere sector heeft de plicht om de

genderkloof te helpen dichten en iedereen gelijke kansen te bieden. Bedrijven die lid zijn van AmCham kunnen en moeten een rol spelen, maar AmCham roept ook de regering op om meer actie te ondernemen op het gebied van gendergelijkheid.

- Elke stem telt. **Overheden en (internationale) bedrijven kunnen een katalysator zijn voor groeiende diversiteit, rechtvaardigheid en inclusie**. Veel multinationale organisaties zijn al een succesvolle smeltkroes en broedplaats voor allerlei soorten talent. AmCham pleit voor verdere stimulering hiervan.
- Een toekomstbestendige infrastructuur is één van de basisvoorwaarden voor de verdere ontwikkeling van Nederland. We moeten onze energie, digitale en transportinfrastructuur toekomstbestendig maken om het groene potentieel van onze industrieën in de transitie te ontsluiten. Excellente (internationale) infrastructuur is een van de pull-factoren voor economische investeringen. **AmCham ondersteunt de voortdurende inspanningen van de Nederlandse overheid om onze infrastructuur te ontwikkelen en moedigt alle betrokken partijen aan om het tempo hoog te houden**.
- AmCham ondersteunt de ambitie van de Nederlandse overheid om te **streven naar stabiliteit en voorspelbaarheid in nationale belastingregelgeving, terwijl nieuwe internationale normen ondersteund worden** (Pillar 2, ATAD3) en moedigt de overheid aan om investeringen in innovatie en duurzaamheid in de nieuwe Pillar 2 omgeving te stimuleren.

TOT SLOT

Het is goed om ambitieus te zijn in het streven naar net zero emission, maar als Nederland dit doet zonder te begrijpen wat andere landen doen, dan zijn we blind. De concurrentie tussen landen is zeer groot en AmCham vindt het belangrijk dat Nederland aantrekkelijk blijft en zijn leidende positie behoudt in een veranderende wereld.

AmCham zal constructieve publiek-private dialoog blijven zoeken om oplossingen te vinden die ons zullen helpen een leider te zijn in de transitie naar net zero emission, terwijl we tegelijkertijd een sterke concurrentiepositie en duurzame welvaart voor iedereen behouden.

DEEL 2

HET INVESTERINGSKLIMAAT IN NEDERLAND

In opdracht van de
Amerikaanse Kamer van Koophandel in Nederland (AmCham)
Uitgevoerd door Bain & Company

[Klik hier](#) om de gedetailleerde resultaten te downloaden.

SAMENVATTING

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

- 1 2022 (met name de tweede helft) was een uitdagend jaar voor wereldwijde directe buitenlandse investeringen (FDI) als gevolg van inflatie, recessierisico en energieonzekerheid. De impact was het sterkst in de EU met een groot verlies van marktaandeel van buitenlandse investeringen aan de VS en China: een daling van ~30% in '21 ten opzichte van 2019.
- 2 Binnen de EU blijft Nederland een aantrekkelijk vrijhandelsland (~25% van de EU FDI-voorraad bevindt zich in Nederland) met eersteklas innovatie. Een krappe arbeidsmarkt, infrastructuurcapaciteit en een instabiel beleidslandschap vormen echter een uitdaging voor het investeringsklimaat.
- 3 Naast deze bestaande uitdagingen is de aanpak van de energietransitie van cruciaal belang voor Nederland en de EU, aangezien de huidige energiestructuur het concurrentievermogen van de wereldhandel in alle sectoren zal (blijven) beïnvloeden..
- 4 Europa reageert met eigen financiële stimuleringsprogramma's op concurrentie op 'groen' kapitaal in China en de VS ('Inflation Reduction Act' - IRA). Een Europees fonds kan voor Nederland worden beschouwd als de 'mindere van twee kwaden' ten opzichte van staatsfinanciering, aangezien Duitsland en Frankrijk meer bestedingsruimte hebben.
- 5 In dit nieuwe speelveld is het belangrijk om prioriteit te geven aan kansen voor 'groen' kapitaal daar waar Nederland goed gepositioneerd is voor succes: bijvoorbeeld in technologie, industriële voeding, energie en chemie.

OBSERVATIES

Het jaar 2022 was een tumultueus jaar, gekenmerkt door een reeks crises en uitdagingen die het bedrijfsleven over de hele wereld troffen. De aanhoudende COVID-19-pandemie bleef aanzienlijke economische risico's met zich meebrengen, terwijl de geopolitieke spanningen tussen Rusland en Oekraïne uitmondde in een openlijk conflict. Bovendien kregen bedrijven te maken met toenemende inflatiedruk en vragen over energiezekerheid, waardoor de wereldwijde toeleveringsketens verder onder druk kwamen te staan. Tegen deze achtergrond moesten bedrijven navigeren in een zeer volatiele en onzekere omgeving en werden ze duidelijk terughoudender met betrekking tot buitenlandse investeringen. De kernvraag die dit jaar in de studie naar het investeringsklimaat aan de orde komt, is hoe Nederland moet reageren op het veranderende macrolandschap en hoe het land op de lange termijn kan gedijen om een aantrekkelijke en impactvolle transitieleider te worden.

AANBEVELINGEN

STIMULEER

- Verleen krachtige steun aan collectieve EU-subsidies vs. financiering per staat (gelijk speelveld)
- Wees bereid om te investeren in de Nederlandse industrie om de mogelijke kloof met een EU-aanpak te overbruggen

TRANSFORMEER

- Werk nauw samen met het bedrijfsleven om de druk van de transitie binnen de Nederlandse grenzen te verlichten
- Zet privaat-publieke transitiepaden op (technologie-agnostisch) voor stabiliteit op de lange termijn

FACILITEER

- Talent – Zorg voor aantrekkelijke (economische) migratie- en participatieregelingen en ondersteuningsstructuren
- Infrastructuur – Investeer in toekomstbestendige capaciteit (bijv. huisvesting, elektriciteitsnet)

Opmerking: deze aanbevelingen hebben gediend als uitgangspunt voor AmCham's bredere ledenraadpleging in het kader van de Investors' Agenda of Priority Points 2023. Tijdens die consultatie zijn aanvullende aanbevelingen gedaan door de leden van AmCham.

RESULTATEN

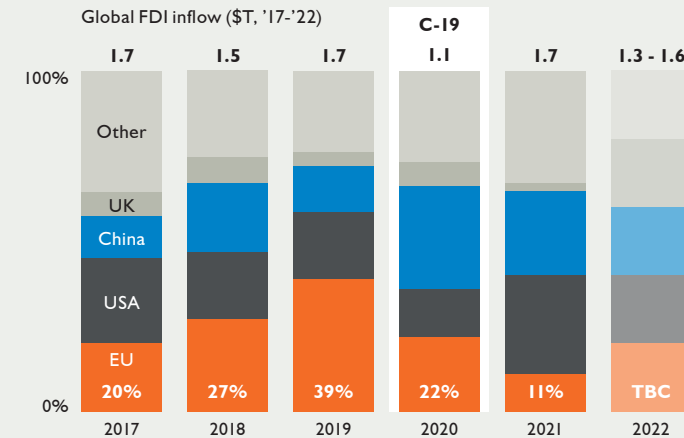
WERELDHANDELSCONTEXT IN 2022

In 2021 vertoonden de wereldwijde directe buitenlandse investeringen (FDI) een sterk herstel (+~70% ten opzichte van 2020), om het pre-pandemische niveau te overtreffen. In 2022 kwam er echter een einde aan de sterke herstellend trend met een daling van de directe buitenlandse investeringen met ~10-30% (zie **FIGUUR 1**). Verschillende factoren, waaronder het conflict tussen Rusland en Oekraïne, de hoge energieprijzen en het risico op een recessie, hebben een bijzonder sterk effect gehad op het Europese continent, wat resulteerde in een aanzienlijk verlies van FDI-aandeel (~30%) aan de VS en China (zie **FIGUUR 2**). Ondanks de wereldwijde en Europese trend blijft Nederland een toonaangevende bestemming voor buitenlandse investeringen. In feite heeft Nederland nog steeds ongeveer 25% van de geaccumuleerde FDI-voorraad van het Europese vasteland, wat zijn langdurige reputatie als vrijhandelsland en hub voor internationaal zakendoen aantoot.

FIGUUR 1 BRON: OESO

EU'S GLOBAL FDI INFLOW SHARE AT HISTORIC LOW LEVELS POST-COVID

FIGUUR 2 BRON: OESO

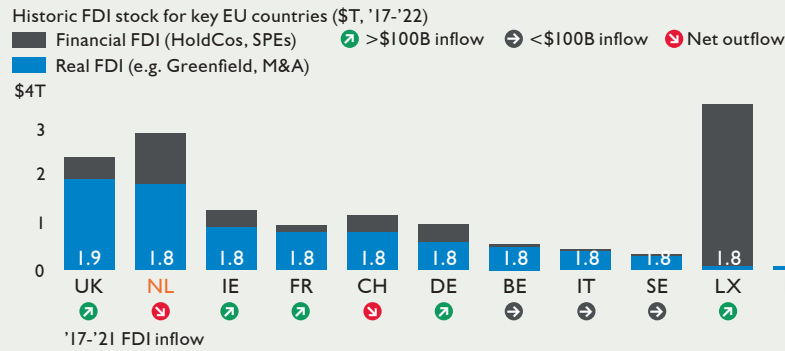
“The outlook for global FDI in 2022 remains bleak due to the multiple ongoing geopolitical and economic crises. The second quarter of 2022 was a ‘turning point’ whereby FDI across greenfield projects, cross-border mergers and acquisitions (M&A) and project finance globally is now falling.”

James Zhan, UNCTAD's Director of Investment and Enterprise, October 2022

Bovendien wordt FDI in Nederland steeds meer toegewezen aan de ontwikkeling van nieuwe technologie, wat de positie van Nederland als koploper op het gebied van innovatie versterkt. Buitenlandse investeringen in Nederlandse hernieuwbare energie (wind, zon, waterstof) zijn bijvoorbeeld sinds '18 jaarlijks met ongeveer 35% gegroeid tot een totaal van ~ \$ 25 miljard in '22. Meer in het algemeen groeit FDI voor onderzoek en ontwikkeling (R&D) in alle sectoren gestaag met ongeveer 5% per jaar, goed voor ongeveer 30% van alle R&D-uitgaven in NL in 2021. Op de lange termijn kan Nederland alleen floreren als Europa floreert. Het continent lijkt echter op een achterstand te staan vanwege een niet-competitieve inrichting van zijn energiesysteem. Daarom zal het managen van de overgang naar net zero emissions van fundamenteel belang zijn voor de economische vooruitzichten op de lange termijn van zowel Europa als Nederland. Als belangrijke innovatiekrachtpatser moet Nederland ernaar streven een transitieleider met grote impact te zijn door een knooppunt te blijven voor wereldwijde investeringen en innovatie.

NL IS A LEADING FREE-TRADING NATION (~\$1.8T REAL FDI) BUT HAS SEEN NET OUTFLOW OF FDI IN LAST 5 YEARS

FIGUUR 3 BRON: OESO

EUROPESE MARKTSCAN

Nederland heeft een rijke geschiedenis van wereldhandel, wat wordt onderstreept door de ~ \$ 2 biljoen aan FDI-voorraad binnen zijn grenzen (twee keer zoveel als Ierland en drie keer zoveel als Duitsland). Recente trends suggereren echter dat Nederland achterop raakt bij het aantrekken van nieuwe buitenlandse investeringen in Europa.

Aleen al in de afgelopen 5 jaar heeft Nederland een netto uitstroom van directe buitenlandse investeringen van ~ \$ 50 miljard gezien (zie FIGUUR 3), terwijl belangrijke alternatieve landen zoals Ierland, Frankrijk en Duitsland een sterke netto instroom zagen van respectievelijk \$ 300 miljard, \$ 110 miljard en \$ 270 miljard. Om dit te begrijpen moet men het Nederlandse investeringsklimaat evalueren langs financiële en niet-financiële factoren. Terwijl financiële factoren zoals belastingniveaus en subsidies lange tijd als cruciaal werden beschouwd bij het aantrekken van FDI, worden niet-financiële factoren zoals innovatie, talent, betrouwbaar beleid en infrastructuur steeds belangrijker voor buitenlandse investeringsbeslissingen.

In vergelijking met belangrijke Europese collega's (zie FIGUUR 4) staat Nederland bekend om zijn onderscheidende innovatie, hooggekwalificeerd talent en infrastructuur van wereldklasse. Trendanalyse van deze studie suggereert echter dat voorzichtigheid geboden is, aangezien sommige van de Nederlandse pijlers voor het aantrekken van directe buitenlandse investeringen mogelijk achterblijven en duidelijke langetermijnperspectieven ontbreken.

Innovatie

De Nederlandse pioniersgeest en innovatie blijven van wereldniveau en zijn daarmee een echte basis voor de economie. Hoge publieke R&D-uitgaven en toonaangevende ecosystemen (Eindhoven, Delft, Wageningen) ondersteund door privaat-publieke samenwerkingsverbanden dragen bij aan de voortdurende kracht van Nederlandse innovatie.

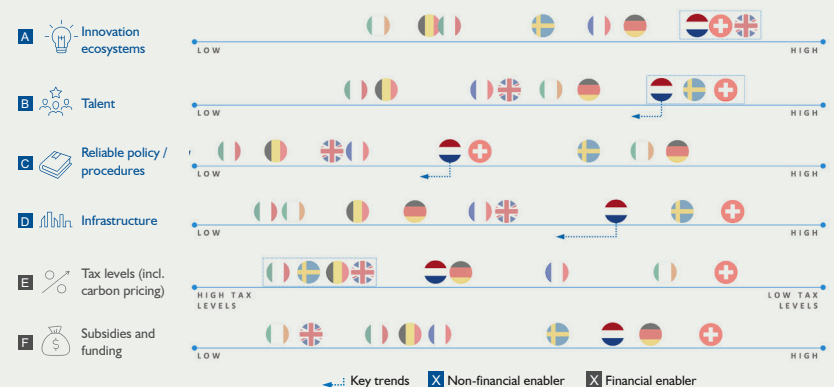
Talent

Ondanks een geschoolde beroepsbevolking met een hoge Engelse geletterdheid en een traditie van effectieve economische migratie, is één van de recente uitdagingen rondom talent de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt. De Nederlandse arbeidsmarkt had in 2022 ongeveer 5 vacatures per 100 banen, wat 2 tot 3 keer zoveel was als in het VK, Ierland en Zwitserland. Analyse van de Nederlandse arbeidsmarkt suggereert dat migratie een belangrijke hefboom zal blijven om de krapte op te lossen, gezien er geen natuurlijke bevolkingsgroei was in de afgelopen 5 jaar en er al een topdecielprestatie is op het gebied van participatie met ~85% in Nederland versus een West-Europees gemiddelde van ~75%.

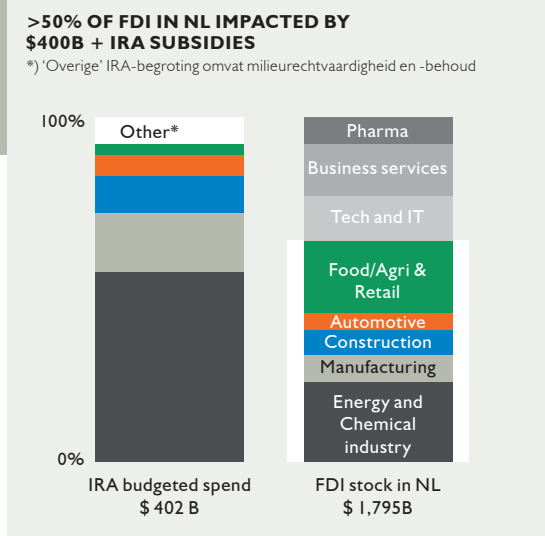
Betrouwbaar beleid en procedures

Over de hele wereld vinden regelgevers het moeilijk om voorspelbaar te reageren op de bepalende transities van onze tijd (bijv. energie, postglobalisme). Waar Nederland van oudsher bekend stond om zijn stabiele, 'geen verrassingen'-benadering van beleidsvorming, is er minder duidelijkheid over de Nederlandse langetermijnpositie ten aanzien van de energietransitie. Recente voorbeelden van onvoorspelbaarheid zijn onder meer het stikstofdossier, beslissingen over de toekomst van immigratie, voorgenomen sluitingen van kolencentrales en een algemeen uiteenvallen van het politieke landschap.

NL DIFFERENTIATING ON INNOVATION AND TALENT – KEY WATCH-OUTS ARE TIGHT LABOR MARKET, INFRA CAPACITY AND UNCERTAIN POLICY

FIGUUR 4 BRON: EC, EUROSTAT, GLOBAL INNOVATION HUBS INDEX, GLOBAL INNOVATION INDEX, IMD, OESO, WIPO, WERELDBANK

“It’s increasingly difficult to justify a long-term business case for new technologies with the cost position outlook in EU. On other elements [e.g. Talent, Innovation], there is real belief that NL is well positioned to be a frontrunner in the transition.”

Dow Chemical, March 2023

FIGUUR 5 BRON: AMERIKAANSE OVERHEID, OESO

Infrastructuur

Misschien wel de meest kritieke fysieke factor voor de energietransitie is infrastructuur. Waar de Nederlandse reputatie op het gebied van basisinfrastructuur (wegen, havens) onveranderd goed blijft, is er een roep om uitbreiding van de Nederlandse data- en vooral ook energie-infrastructuur. Een belangrijk voorbeeld is de capaciteit van het elektriciteitsnet die achterblijft ten opzichte van andere EU-landen.

ROL VAN NEDERLAND IN DE ENERGIETRANSITIE

Sinds de jaren negentig is Europa een drijvende kracht geweest in de wereldwijde transitie naar net zero emissions. Het beschouwt 'op principes gebaseerde' maatregelen zoals het stellen van normen, openbaarmaking en (CO2-)beprijzing al lang als instrumenteel voor zijn transitiebeleid in de hoop 'het goede voorbeeld te geven'. De recente toename van subsidies voor de ontwikkeling van schone technologie uit China en de Verenigde Staten heeft echter de langetermijnvooruitzichten van de EU-industrie fundamenteel veranderd. Als zodanig zitten beleidsmakers gevangen tussen het wijzigen van het draaiboek van de EU voor klimaatactie en het op de lange termijn overleveren van de regio aan grootschalige deïndustrialisatie.

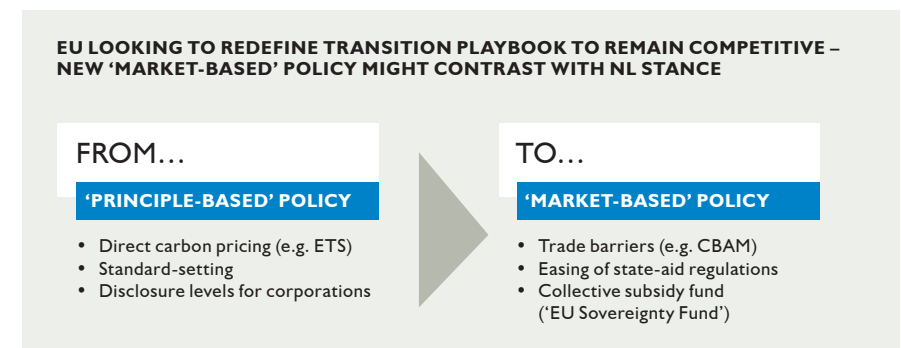
Post-globale klimaatactie

Vanuit het perspectief van de VS en China heeft de 'op principes gebaseerde' benadering van de EU lange tijd dogmatisch gevoeld. Gedreven door een ont koppeling van wereldwijde

toeleveringsketens tijdens de pandemie, hebben beide wereldmachten gekozen voor een 'op de markt gebaseerde' benadering van klimaatactie met grote subsidieregelingen voor repatriëring van de ontwikkeling van schone technologie. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de Amerikaanse Inflation Reduction Act (IRA), die in augustus 2022 door president Biden werd ondertekend. Het klimaatpakket, dat ook dient als een poging om strategische (energie-)autonomie veilig te stellen, is het grootste pakket dat ooit in de Verenigde Staten is aangenomen en omvat \$ 402 miljard aan bedrijfsstimulansen die de kosten van schone energieproducten in alle sectoren aanzienlijk zullen verlagen. De wetgeving zal naar verwachting de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 terugdringen tot ~42% onder het niveau van 2005. Meer dan \$ 1,0 biljoen aan FDI-voorraad in Nederland wordt beïnvloed door de IRA-subsidies (zie FIGUUR 5). Het mandaat, de grootte en het technologie-agnostische karakter van de IRA zullen naar verwachting een magnetische aantrekkingskracht hebben op investeringen in groen kapitaal door de private sector, wat een echte uitdaging vormt voor het uitbreiden of zelfs handhaven van FDI-niveaus in Nederland.

Europa's reactie

Het is duidelijk dat de EU haar klimaatdraaiboek opnieuw moet uitvinden om concurrerend te blijven in het huidige 'post-globale' landschap. Dit kan de goedkeuring van meer 'op de markt gebaseerd' beleid en protectionistische maatregelen vereisen, zoals handelsbelemmeringen en subsidieregelingen (zie FIGUUR 6). Gezien de geëngageerde vrijhandelsmentaliteit van Nederland zouden deze maatregelen indruisen tegen de traditionele

FIGUUR 6 BRON: EUROPESE RAAD, EUROPEES MILIEUAGENTSCHAP

Nederlandse positie in de EU. Toch kan een mentaliteitsverandering nodig zijn. In deze context staat de EU voor de keuze tussen twee subsidiebenaderingen. Enerzijds is er de staat-per-staat ('state-by-state') benadering, verwijzend naar een verdere versoepeling van de EU-staatssteunregelgeving. Anderzijds is er een collectieve aanpak inclusief een EU-breed subsidiefonds.

Gezien de (export)afhankelijkheid van Nederland van een sterk verenigde EU-markt, kan worden gesteld dat Nederlandse beleidsmakers een uitgesproken voorstander zouden moeten zijn van een collectieve aanpak om schone productie en vraag in de hele EU te beschermen en een gelijk speelveld te handhaven, in plaats van een benadering per staat die uiteindelijk alleen ten goede zou kunnen komen aan staten met veel bestedingsruimte, zoals Duitsland en Frankrijk.

Langetermijnrol voor Nederland

Naast het erkennen van de noodzaak van subsidies om de Europese industriële kernregio's te stimuleren in het licht van de hoge industriële druk, is het essentieel dat Nederland zich ook voorbereidt op actie op nationaal niveau.

Gezien het historische vermogen van Nederland om te innoveren, de reputatie van de toonaangevende infrastructuur en sterk (internationaal) talent, bevindt Nederland zich in een unieke positie om de volgende golf van decarbonisatie en circulariteit in alle sectoren aan te jagen.

Analyses van dit onderzoek suggereren dat het Nederlandse 'recht op succes' ('right to win') het hoogst is in de sectoren tech, industriële productie van voedsel, energie en chemie en farma.

Om ervoor te zorgen dat deze industrieën de volgende golf van 'groene' kansen in Nederland stimuleren, is mogelijk een verlichting van (belasting)druk nodig voor de transitie en een mogelijke aanvulling op de Europese subsidierespons.

Ten tweede heeft het Nederlandse bedrijfsleven een sterke behoefte uitgesproken aan duidelijkheid op de lange termijn, vergelijkbaar met de IRA. Overgangstrajecten, zoals met succes geformuleerd door Duitsland en Ierland, zouden de levensvatbaarheid op lange termijn van duurzame businesscases verder kunnen ondersteunen. De Duitse en Ierse koers zijn ongeacht het politieke sentiment onveranderd gebleven en hebben daarmee een stabiel uitgangspunt geboden voor de onvermijdelijke toekomstige complexiteit van beleidsbeslissingen.

Vooruitkijkend heeft Nederland het potentieel om zijn binnenlandse industrieën om te vormen tot mondiale koplopers. Nederland moet ernaar streven een toonaangevende innovator te blijven in (koolstofintensieve) industrieën. Op de lange termijn zou Nederland opnieuw bekend kunnen staan als een belangrijke exporteur van kennis, maar dit keer om de wereldwijde transitie naar net zero emissions te versnellen.

BRONNEN

APPENDIX: SOURCES OF PUBLISHED TEXT

SOURCE	TOPIC	SOURCE DETAILS / METHOD / DEFINITION
AmCham The Netherlands members	Various	Interviews to understand members' views on topics such as Dutch attractiveness for FDI, the energy transition and potential other challenges facing the (future) economy
AmCham Netherlands, Belgium, Ireland, Germany, Sweden	Various	Interviews to get a better understanding of the attractiveness of other countries for FDI. Main focus on the six enablers of an attractiveness investment climate.
European Commission (EC)	EU market scan	Electricity prices for non-household consumers
Eurostat	EU market scan	Job vacancy rate
Global Innovation Hubs Index	EU market scan	Global Innovation Hubs Index 2022
Global Innovation Index	EU market scan	Global Innovation Index 2022
IMD	EU market scan	Score and ranking along multiple enablers (e.g. policy stability and predictability, basic infrastructure and effective legal environment)
OECD	FDI inflow data, global trends in FDI, FDI in figures reports, EU market scan	FDI inflow equals transactions that increase the investment that foreign investors have in enterprises resident in the reporting economy less transactions that decrease the investment of foreign investors in resident enterprises. This includes cross-border M&A activity and inter-company loans between a parent and a subsidiary company for example
WIPO	EU market scan	Trademark applications
Worldbank	EU market scan	Carbon pricing

De Amerikaanse Kamer van Koophandel in Nederland (AmCham) is het leidende platform voor Amerikaans bedrijven in Nederland. De achterban van AmCham bestaat uit ongeveer 350 organisaties – Amerikaanse, maar ook Nederlandse en internationale bedrijven die betrokken zijn bij en investeren in de trans-Atlantische economie.

EEN SELECTIE VAN ONZE LEDEN

AMERICAN CHAMBER OF COMMERCE IN THE NETHERLANDS

+31 (0)20 7951840 | office@amcham.nl | www.amcham.nl